

جزوه و سوالات افت تحصیلی و شیوه های پیشگیری از آن

افت تحصیلی دانش آموزان؛ دلایل، نشانه‌ها و راهکارهای کلیدی جبران آن:

متأسفانه اکثر والدین و معلم‌ها در واکنش به افت تحصیلی دانش‌آموزان برخورد مناسبی ندارند و گاهی اقدامات آنها اوضاع را بدتر هم می‌کند! شاید فکر کنید افت تحصیلی مخصوص بچه‌های بازیگوش کلاس است یا چیز مهمی نیست و بعد از مدتی خودبه‌خود برطرف می‌شود. در حالی که خیلی وقت‌ها اتفاقاً دانش‌آموزان زرنگ و زحمت‌کش گرفتار افت تحصیلی می‌شوند و اگر ریشه‌های این موضوع شناسایی نشود و کسی دانش‌آموز را هدایت نکند، این مشکل ماندگار خواهد شد.

نشانه‌های افت تحصیلی دانش‌آموزان:

افت تحصیلی در مراحل انتهایی خود به حدی واضح و مشخص است که برای شناسایی آن نیازی به جستجو یا بررسی زیاد ندارید. آنچه برای ما مهم است، شناسایی زود هنگام علائم و نشانه‌های این مشکل است تا قبل از اینکه کار به جاهای باریک بکشد، اقدامی کنیم! قبل از اینکه به معرفی این نشانه‌ها بپردازیم، لازم است این نکته را گوشزد کنیم که منظور ما از افت تحصیلی مقایسه دانش‌آموز با ایده‌آل‌های ذهنی خودمان نیست، بلکه زمانی به دانش‌آموز برچسب افت تحصیلی می‌زنیم که عملکرد حال حاضر او نسبت به عملکرد گذشته‌اش افت پیدا کرده باشد.

با این نشانه‌ها بهتر می‌توانید این مشکل را شناسایی کنید:

- نمرات او در اکثر دروس افت قابل توجه داشته است.
- هر روز با آوردن یک بهانه از کلاس درس غیبت می‌کند.
- نسبت به مدرسه رفتن یا انجام تکالیف بی‌میل است و اهمال‌کاری می‌کند.
- به استفاده کردن از گوشی موبایل اعتیاد پیدا کرده است.
- با دوستان جدیدی وقت‌گذرانی می‌کند که چندان مسئولیت‌پذیر و درس‌خوان به نظر نمی‌رسند.
- دچار افت تمرکز و حواس‌پرتی شده است، مثلاً دانش‌آموزی که قبلاً در حل تمرینات مشارکت می‌کرد، این روزها سر کلاس چرت می‌زند یا خودش را قایم می‌کند!

افت تحصیلی چه نشانه‌هایی دارد؟

رایج‌ترین نشانه‌های افت تحصیلی به شرح زیر است:

- به راحتی ناامید شدن؛
- فقدان خودانگیزی؛

- به سختی بر روی یک وظیفه متمرکز ماندن و کاری را به اتمام رساندن؛
- بیشتر از حد معمول برای تکلیف‌های مکتوب وقت گذاشتن؛
- بحث‌های بی‌سابقه درباره انجام دادن تکالیف مدرسه؛
- برای انجام دادن تکالیف دچار استرس و اضطراب شدن و
- جا گذاشتن بی‌سابقه کتاب‌ها، دفترها و تکالیف در مدرسه.
-

مهمترین دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان:

دلیل افت تحصیلی در دانش‌آموزان مقاطع مختلف، با هم متفاوت است؛ برای مثال کمال‌گرایی مشکلی است که بیشتر نوجوانان یعنی دانش‌آموزان دوره‌های متوسطه اول و دوم با آن دست و پنجه نرم می‌کنند. در ادامه علت‌های افت تحصیلی برای دانش‌آموزان دبستانی و دانش‌آموزان مقطع متوسطه را جداگانه بررسی کرده‌ایم.

علت افت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی:

گاهی کودکان یکسری مشکلات یادگیری یا روان‌شناختی دارند که تا قبل از مدرسه رفتن کشف و شناسایی نمی‌شوند، این کودکان بعد از شروع مدرسه و به ویژه در پایه‌های تحصیلی بالاتر، دچار افت تحصیلی می‌شوند و ممکن است توسط معلم یا والدین سرزنش شده و اوضاع آنها بدتر شود. پس دلایلی که در ادامه ارائه کرده‌ایم را به دقت مطالعه کنید شاید بتوانید دلیل افت تحصیلی در سنین پایین را پیدا کنید:

- مشکلات یادگیری: با اینکه دانش‌آموز برای یاد گرفتن مطالب تلاش می‌کند اما نمی‌تواند عملکردی مشابه سایر دانش‌آموزان داشته باشد یا برقراری ارتباط با معلم و سایر دانش‌آموزان برایش دشوار است.
- اختلال تمرکز یا ADHD: این دسته از دانش‌آموزان با شیطنتهایشان شناخته می‌شوند، به درس گوش نمی‌کنند، دائم از سر جایشان بلند می‌شوند و حتی مانع این می‌شوند که سایر دانش‌آموزان به درس گوش کنند.
- اوتیسم: کودکانی که اختلال اوتیسم دارند، شاید در یادگیری دروس به مشکل چندانی برنخورند؛ اما محیط مدرسه و برقراری ارتباط با افراد غریبه برای آنها طاقت‌فرسا و استرس‌آور است.
- جدید بودن محیط: گاهی دانش‌آموز دبستانی به محض اینکه والدینش او را از مدرسه‌ای به مدرسه دیگر منتقل می‌کنند، دچار افت تحصیلی می‌شود.
- مشکل با همکلاسی‌ها: خیلی وقت‌ها دانش‌آموزان دبستانی با همکلاسی‌هایشان به مشکل برمی‌خورند و چون درک درستی از وضعیت ندارند یا نمی‌توانند مشکل خود را با بزرگترها در میان بگذارند، از درس و مدرسه فراری و بیزار می‌شوند.

- مشکلات خانوادگی: تحقیقات نشان می‌دهد مشکلات خانوادگی مانند مشاجره در فضای خانه یا طلاق والدین، ارتباط مستقیمی با افت تحصیلی دانش‌آموزان دارند.

علت افت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی:

- نوجوانی به خودی خود یکی از حساس‌ترین دوره‌های زندگی هر شخص است و زمانی است که انواع افکار آزار دهنده به ذهن دانش‌آموزان هجوم می‌آورد. در کنار این مسئله، برخی عوامل به افت تحصیلی در این دوران یعنی در مقاطع متوسطه اول و دوم دامن می‌زند، علی‌مانند:
- مشکلات روانی مانند اضطراب و افسردگی: این استرس و افسردگی هر منشایی می‌تواند داشته باشد، از تغییرات هورمونی و جسمی تا فکر کردن به آینده نامعلوم!
- تاثیر منفی همسالان: در این دوران دانش‌آموزان بیش از پیش تحت تاثیر همسالان خود قرار دارند و امان از اینکه گروهی از دانش‌آموزان بازیگوش و بی‌هدف را برای دوستی انتخاب کنند.
- اعتیاد به فضای مجازی: آشنایی با فضای مجازی و تمایل به انجام بازی‌های کامپیوتری در دانش‌آموزان مقطع متوسطه به اوج خود می‌رسد. از طرفی این فضاها برای دانش‌آموزان جذاب هستند و از طرف دیگر آنها هنوز کنترل و مدیریت احساسات خود را ندارند.
- کمال‌گرایی: گاهی دانش‌آموزان در مقطع متوسطه برای خود هدفی تعیین می‌کنند و می‌خواهند کارشان را بدون نقص و عالی انجام دهند و به عبارتی درگیر کمال‌گرایی می‌شوند. همین موضوع باعث می‌شود با کوچکترین اشتباهی ناامید شوند و به تدریج افت تحصیلی را تجربه کنند.
- نداشتن هدف برای آینده: گاهی دانش‌آموزان سال تحصیلی را خیلی خوب آغاز می‌کنند اما چون یک برنامه بلند مدت اصولی ندارند، به تدریج انگیزه اولیه را از دست داده و عملکردشان افت می‌کند.
- اعتماد به نفس و عزت نفس پایین: متأسفانه دانش‌آموزان در دوره متوسطه اول و دوم، به شدت خودشان را با سایرین مقایسه می‌کنند و اگر اعتماد به نفس کافی نداشته باشند، با دیدن دانش‌آموزی که وضعیت بهتری نسبت به آنها دارد سرخورده می‌شوند و نتیجه این اتفاق افت تحصیلی است.
- مشکلات خانوادگی: مشکلات و تنش‌های محیط خانه بدون شک وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان را در کلیه مقاطع تحصیلی تحت تاثیر قرار می‌دهد. کاهش ساعت مطالعه برای رسیدگی به مشکلات خانوادگی یا افت تمرکز به خاطر درگیری ذهنی از جمله دلایل مهم افت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی است.
- تکنیک‌های مطالعاتی غلط: گاهی دانش‌آموزان با انگیزه و اشتیاق فراوان درس خواندن را شروع می‌کنند اما چون از تکنیک‌های اشتباهی برای مطالعه استفاده می‌کنند، به اندازه تلاش‌شان نتیجه نمی‌گیرند و همین موضوع باعث دلسرد شدن آنها و افت تحصیلی‌شان می‌شود.

مشکالت و اختلالات درسی دانش آموزان ابتدایی

تعداد زیادی از دانش آموزان مقاطع ابتدایی در یادگیری درس ریاضی دچار مشکل هستند و یا اینکه به اندازه دانش

آموزان همسال خود کوشش می کنند ولی پیشرفت مورد انتظار را ندارند.

معمولا آموزگاران برای پیشرفت بیشتر آنان اینگونه فعالیت ها را انجام می دهند:

۱ پند و اندرز به دانش آموزان برای فعالیت درسی بیشتر

۲ متوجه کردن آنها به اهمیت درس ریاضی

۳ آگاه کردن آنها از اینکه خوشبختی آنها در آینده در گرو پیشرفت تحصیلی است.

۴ سرزنش و مؤاخذه

۵ مقایسه دانش آموز با دیگران به منظور تحریک او

۶ انتساب وی به مواردی مانند تنبلی، بی استعدادی، بی مسئولیتی و.....

۷ تماس کتبی، تلفنی با والدین و یا دعوت از والیاء آنان که در مدرسه حاضر شوند و گفتگو نمایند.

۸ درخواست از والدین برای کمک درسی بیشتر به دانش آموزان

۹ توسل به توجیهاتی مثل ارثی بودن

۱۰ تکرار این مطلب که دانش آموز از پایه ضعیف است.

۱۱ بازداشتن بچه از بازی و تفریح و وادار کردن بیشتر به درس خواندن

۱۲ تنبیه بدنی و غیر بدنی

۱۳ محروم کردن از چیزهای مورد علاقه اش

۱۴ استخدام معلم خصوصی

۱۵ چند بار تکرار کردن درس توسط معلم

۱۶ مشورت با اقوام و همسایه ها

۱۷ تشویق ولی

۱۸ دادن وعده جایزه

۱۹ ارائه یک برنامه فشرده برای فعالیت در منزل

راهکارهای کلیدی جبران افت تحصیلی دانش آموزان:

بعد از اینکه ریشه افت تحصیلی دانش آموز را با توجه به مطالب پاراگراف‌های قبلی مشخص کردیم، می‌توانیم متناسب با این دلایل راهکارهای مناسبی ارائه کنیم. گاهی لازم است از چندین راهکار به طور همزمان استفاده کنید، در ادامه این راهکارها را می‌توانید مطالعه کنید:

- مراجعه به پزشک یا روانپزشک در موارد مشکوک به اختلال یادگیری، اوتیسم، افسردگی، اضطراب و سایر اختلالات جسمی و روانی
- محدود کردن استفاده از گوشی موبایل یا بازی‌های کامپیوتری. پیشنهاد می‌کنیم مقاله “چگونه استفاده از گوشی را محدود کنیم” را بخوانید.
- تقویت اعتماد به نفس و عزت نفس دانش آموزان با کمک جلسات مشاوره‌ای.
- تنظیم یک برنامه اصولی که متناسب با سطح توانمندی‌های دانش آموز تنظیم شده است
- مراجعه به روانشناس یا روانپزشک برای رفع مشکل کمال‌گرایی و وسواس فکری
- حذف عوامل حواس‌پرتی محیط اطراف. پیشنهاد می‌کنیم مقاله “افزایش تمرکز در مطالعه” را بخوانید.
- یادگیری روش‌های صحیح مطالعه هر درس. پیشنهاد می‌کنیم مقاله “بهترین روش درس خواندن” را بخوانید.
- نظارت غیر مستقیم والدین بر گروه‌های دوستی دانش آموزان
- اصلاح سبک زندگی دانش آموز و تنظیم برنامه خواب و تغذیه
- درک کردن دانش آموز، سرزنش نکردن او و تاکید بر این نکته که نمراتش تاثیری در میزان ارزشمندی‌اش ندارند.

نقش مدرسه در افت تحصیلی دانش آموزان:

خود من هم در زمان تحصیل در مدرسه، درس آن معلمی که با من برخورد خوبی داشت را با انگیزه و اشتیاق بیشتری مطالعه می‌کردم. گاهی معلم‌ها از تاثیر کلام و رفتارشان روی وضعیت تحصیلی دانش آموزان به ویژه دانش آموزان کم سن و سال‌تر آگاه نیستند. یک سرزنش از سمت معلم در جمع همکلاسی‌ها، می‌تواند دانش آموزی که تا امروز خوب درس می‌خواند را ناامید کند و آغازی برای افت تحصیلی او شود.

از طرفی معلم‌هایی که به موقع مشکلات دانش آموزان از قبیل اختلال تمرکز، افسردگی یا اضطراب را شناسایی می‌کنند، کمک می‌کنند قبل از اینکه اوضاع دانش آموز پیچیده شود، بتوان از افت تحصیلی او جلوگیری کرد. به والدین توصیه می‌کنیم قبل از اینکه به فرزندشان برچسب تنبلی بزنند، ابتدا ارتباط متقابل او با همکلاسی‌ها و معلمان را در محیط مدرسه بررسی کنند.

نقش والدین در افت تحصیلی دانش آموزان:

در این قسمت اصلاً قصد فرافکنی و پیدا کردن مقصر برای افت تحصیلی دانش آموزان را نداریم، اما این حقیقت که دانش آموزان در یک محیط خانوادگی پر تنش دچار افت تحصیلی می‌شوند، اثبات

شده است. به والدین توصیه می‌کنیم یک اتاق مجزا برای مطالعه فرزندشان در نظر بگیرند، تا حد امکان از جروب‌بحث در محیط خانواده و در حضور دانش‌آموز بپرهیزند، او را با کسی مقایسه نکنند، از فرزندشان بیش از حد توانش توقع نداشته باشند و با دیدن نشانه‌های افت تحصیلی، به جای سرزنش و تحقیر کردن دانش‌آموزان به دنبال دلیل این موضوع باشند و در بهبود اوضاع تحصیلی فرزندشان سهم خود را ایفا کنند.

یکی از موضوعاتی که اکثر خانواده‌ها نسبت به آن گارد دارند، مراجعه به روانشناس و روانپزشک است، لطفاً در صورت نیاز، بدون تعصب و با آگاهی فرزندتان را نزد یک مشاور یا پزشک باتجربه ببرید.

آموزگاران چه اقداماتی را نباید در مواجهه با افت تحصیلی دانش‌آموزان انجام دهند؟

آموزگاران به عنوان افراد کلیدی در تحصیل و پرورش دانش‌آموزان، نقش بسیار مهمی در پیش‌برد تحصیلات و انگیزه آموزشی دانش‌آموزان دارند. به منظور جلوگیری از افت تحصیلی و کمک به دانش‌آموزان در بهبود عملکرد تحصیلیشان، آموزگاران باید از انجام اقداماتی که ممکن است منجر به افت تحصیلی شود، خودداری کنند. برخی از این اقدامات عبارتند از:

۱. عصبانیت و انتقاد بی‌مورد: تحت هیچ شرایطی آموزگاران نباید دانش‌آموزان را بخاطر عملکرد ضعیف شان مورد انتقاد و تهدید ویا عصبانیت قرار دهند.

۲. عدم توجه به مشکلات یادگیری: آموزگاران باید به مشکلات یادگیری دانش‌آموزان توجه کنند و از راهنمایی و پشتیبانی لازم برخوردار شوند.

۳. تخصیص وظایف نامناسب: آموزگاران باید وظایف و تکالیف منطبق با توانایی و سطح تحصیلی دانش‌آموزان تعیین کنند و با افزایش دشواری و حجم وظایف به نحوی که باعث برهم زدن تعادل تحصیلی آنها شود، خودداری کنند.

۴. عدم ایجاد فضای آموزشی مناسب: آموزگاران باید به ایجاد فضای آموزشی مناسب و پویا که انگیزه‌ی آموزشی دانش‌آموزان را تقویت کند، توجه کنند.

۵. عدم همکاری با والدین: آموزگاران باید با والدین همکاری کرده و به آنها از وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان آگاهی دهند و در این فرایند نقش هماهنگ کننده و تحریک کننده ایفا کنند.

بنابراین، آموزگاران باید از انجام این اقدامات خودداری کرده و به جای آن به شکل‌های سازنده و موثر به تشویق و انگیزه‌دهی به دانش‌آموزان بپردازند.

نقش مشاوره و حمایت روانی در پیشگیری از افت تحصیلی:

مشاوره تحصیلی و روانی، یکی از مهم‌ترین ابزارهای مقابله با افت تحصیلی در دانش‌آموزان است. تشخیص به موقع اضطراب، افسردگی و مشکلات تمرکز می‌تواند مسیر یادگیری را تغییر دهد. جلسات مشاوره فردی، به دانش‌آموز کمک می‌کند اهداف واقع‌بینانه تنظیم کند و از شکست‌های پیاپی جلوگیری نماید. همکاری میان خانواده، مشاور و معلم، کلید موفقیت در بازگشت به مسیر درست تحصیل است.

خانواده و مدرسه؛ دو ستون اصلی در مقابله با افت تحصیلی

هماهنگی میان خانواده و مدرسه، مهم‌ترین اصل در جلوگیری از افت تحصیلی دانش‌آموزان است. وقتی این دو نهاد با یکدیگر هم‌سو عمل کنند، تأثیر مثبتی بر انگیزه، تمرکز و عملکرد دانش‌آموز خواهد داشت.

نقش خانواده در انگیزه‌بخشی و نظارت مثبت:

خانواده باید فرزند را تشویق کند تا خودش مسئولیت یادگیری را بپذیرد. گفت‌وگوهای مثبت و حمایت عاطفی، بنیان رشد تحصیلی را تقویت می‌کند.

- ایجاد برنامه منظم مطالعه
- تشویق به پیشرفت‌های کوچک
- حفظ ارتباط مؤثر با معلم

نقش مدرسه در شناسایی زودهنگام افت تحصیلی:

مدرسه می‌تواند با پایش مستمر عملکرد دانش‌آموزان و استفاده از ارزشیابی مستمر، مشکلات را در مراحل ابتدایی شناسایی کند.

- برگزاری جلسات آموزشی والدین
- اجرای برنامه‌های انگیزشی گروهی
- استفاده از ابزارهای فناوری برای سنجش دقیق یادگیری

[/https://moallemedeal.ir](https://moallemedeal.ir)

آدرس سایت معلم ایده آل

برای پیوستن به کانال معلم ایده آل روی لینک زیر کلیک نمایید

<https://eitaa.com/moallemedeal>

افت تحصیلی و شیوه های پیشگیری از آن

❖ مقدمه:

یکی از بزرگترین چالش‌ها و معضلات آموزش و پرورش در جهان و کشور ما، افت تحصیلی دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی می‌باشد. که در سالهای اخیر نظر بسیاری از دلسوزان تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده است، و تعداد زیادی از این افراد به دنبال حل این مساله و راهکارهای حل این مشکل می‌باشند. متأسفانه به دلیل شیوع بیماری همه‌گیر کرونا این مساله شدت بیشتری پیدا کرده و آمارهای رسمی و غیر رسمی حاکی از افت تحصیلی و سپس علائم و نشانه و علل و عوامل موثر در افت تحصیلی را ارائه داده و در انتها به راهکارهای مناسب جهت حل این مساله مهم آموزشی خواهیم پرداخت.

❖ تعاریف:

افت تحصیلی از نظر لغوی به معنای کاهش، کمی نقصان، پایین افتادن و کاستی می‌باشد. از دیدگاه آموزشی افت تحصیلی کاهش عملکرد آموزشی و درسی دانش‌آموز از سطح رضایت بخش به سطح نامطلوب است. که در بسیاری از مواقع به ترک تحصیل یا تکرار پایه منجر خواهد شد. مقایسه و سنجش سطح عملکرد تحصیلی در طول سال تحصیلی بهترین شاخص شناسایی افت تحصیلی می‌باشد به عبارتی چنانچه دانش‌آموز در طول دوره یک تحصیلی بهترین دچار نزول نمرات از سطح بالا به پایین گردد، این مساله نشان دهنده وقوع افت تحصیلی می‌باشد.

❖ اهمیت بررسی افت تحصیلی:

هرساله مقادیر مالی بسیاری اعم از امکانات مالی و نیروی انسانی صرفه هزینه تحصیل دانش‌آموزان می‌گردد. سرانه اختصاص یافته به هر دانش‌آموز برای یک سال تحصیلی پیش‌بینی شده و چنانچه دانش‌آموزی ترک تحصیل نمود و یا تکرار پایه داشته باشد، این هزینه عملاً هدر رفته و بایستی مجدداً صرف یادگیری همان دانش‌آموز گردد.

علاوه بر این هزینه‌ای که تحصیل دانش‌آموز بر خانواده تحصیل می‌کند نیز شامل این مورد خواهد شد. افت تحصیلی علاوه بر ضرر و زیان مادی و مالی از نظر روانی نیز دانش‌آموز و خانواده و جامعه را تحت تاثیر قرار خواهد داد. و صدمات جبران‌ناپذیری را از نظر فرهنگی به شخص، خانواده و جامعه وارد خواهد کرد.

- علائم و نشانه‌های بروز افت تحصیلی
- پایین آمدن سطح نمرات دانش‌آموز
- عدم تمایل به حضور در مدرسه
- عدم تمایل به ادامه تحصیل
- نداشتن هدف و انگیزه
- عدم انجام تکالیف و یا نقص در انجام وظایف محوله
- خستگی و کسالت بیش از حد در هنگام حضور در مدرسه
- عدم همکاری با معلم و گروه همسالان و دوری از معلم

معلم و خانواده‌ها با دیدن هر یک از این نشانه‌ها و یا نشانه‌های مشابه بایستی مساله را جدی گرفته و به دنبال حل مشکل باشند. تا بتوانند در زمان مناسب مانع از ترک تحصیلی و یا تکرار پایه در دانش‌آموز شده و از افت تحصیلی جلوگیری نمایند.

❖ علل و عوامل افت تحصیلی

معلم و خانواده ها با دیدن هر یک از این علائم و نشانه ها بایستی به دنبال شناسایی علل و عوامل ایجاد کننده و موثر بر افت تحصیلی بوده و به صورت کاملاً علمی نسبت به حل این مشکل اقدام نمایند.

- علل افت تحصیلی به طور کلی به دو دسته تقسیم می شوند:
 - علل و عوامل فردی (عوامل مربوط به خود دانش آموز)
 - علل و عوامل بیرونی (خانواده - مدرسه - جامعه)
 - علل فردی به دو دسته عوامل جسمانی و روانی تقسیم می گردد.
- ضعف جسمانی مانند ضعف در عضلات، کمبود املاح و مواد معدنی و ویتامین ها، فقر آهن و ... یکی دیگر از علل موثر در ایجاد نارسائی در یادگیری و نهایتاً در افت تحصیلی می باشد .

از عوامل روانی در افت تحصیلی می توان به : هیجانات دوره بلوغ، افسردگی، اختلالات خلقی و رفتاری، هوش ، مسائل ارتباطی با معلم و سایر همسالان، نداشتن هدف و انگیزه، نداشتن اعتماد به نفس کافی، انواع اختلالات یادگیری و اختلال رفتاری اشاره کرد. (استفاده نادرست از فضای مجازی و فشار های روانی ناشی از هر کدام از موارد فوق می تواند باعث آسیب رساندن به روند یادگیری و در نهایت موجب افت تحصیلی گردد.

مسائل مربوط به بلوغ نیز یکی دیگر از عوامل موثر و مهم در یادگیری می باشد. بلوغ که از دوره دوم ابتدایی آغاز می شود با تغییرات گسترده ای که از نظر روانی و جسمانی به همراه می آورد باعث ایجاد استرس و اضطراب در کودک شده و چنانچه به آن توجه نشود موجب بروز آسیب های روانی شده و در نهایت توان و انگیزه تحصیلی را در دانش آموز تحت تاثیر قرار خواهد داد.

❖ عوامل خانوادگی

از جمله این عوامل می توان به فقر خانواده، اعتیاد، بیماری های جسمانی و روانی والدین، ارزشهای فرهنگی خانواده ، تنش ها و دعوای والدین ، طلاق و فقدان والدین اشاره نمود.

❖ فقر

تحقیقات نشان می دهد بین فقر و افت تحصیلی رابطه مستقیمی وجود دارد. کودکانی که در خانواده های فقیر زندگی می کنند، گاهی مجبور می شوند که برای تامین مایحتاج خانواده همکاری نمایند کودکان کار از جمله این موارد محسوب می شوند. این کودکان به دلیل صرف وقت زیاد برای کسب درآمد، نداشتن امکانات و ملزومات آموزشی ، خستگی و گرسنگی دیگر فرصتی را برای تحصیل نداشته و به ناچار ترک تحصیل می کنند.

❖ اعتیاد

این گونه والدین نه تنها از عهده تامین مخارج فرزندانشان بر نمی آیند بلکه از نظر روانی نیز به آنها آسیب وارد کرده و گاهی آنها را نیز در معرض خطر اعتیاد قرار می دهند.

❖ فقدان والدین

بی سرپرستی یا تک سرپرستی در اکثر مواقع موجب افت تحصیلی می گردد. به خصوص در خانواده هایی که از نظر اقتصادی یا فرهنگی ضعیف هستند. فوت یا طلاق یکی از والدین کودک را دوچار سرماخوردگی و استرس کرده و مانع یادگیری مفید کودک خواهد شد .

اختلافات خانوادگی یکی دیگر از عوامل خانوادگی می باشد. وجود محیط های پر تنش و نا آرام باعث می شود کودک آرامش لازم را برای درس خواندن نداشته و به مرور انگیزه لازم برای یادگیری را نیز از دست خواهد داد.

عدم وجود ثبات عاطفی در خانواده یکی از عوامل بسیار موثر بر افزایش افت تحصیلی می باشد. بی سوادى والدین و نگرش منفی آنها به مساله آموزش، یکی دیگر از عوامل تاثیرگذار بر افت تحصیلی است. خانواده هایی که نمی توانند از نظر آموزشی به فرزند خود کمک کنند و مشکلات آموزشی او را حل کنند و به مرور باعث خستگی و فرسودگی و کاهش اعتماد به نفس در کودک شده و روند تحصیلی او را به خطر می اندازد. از نظر فرهنگی نیز خانواده هایی که ارزشی برای تحصیل فرزندشان قائل نمی شوند به همین میزان آسیب را خواهند بود.

بیماری های جسمی و روانی پدر یا مادر یا هر دو در بسیاری از مواقع ذهن و روان دانش آموز را درگیر می کند. نگرانی از وضعیت جسمانی مادر یا پدر باعث ایجاد افسردگی در دانش آموز شده و در روند آموزشی تاثیر زیادی خواهد گذاشت و چنانچه زمان طولانی ادامه داشته باشد کودک انگیزه و توان کافی برای درس خواندن را نداشته و این مساله منجر به افت تحصیلی خواهد شد.

یکی از مهمترین عوامل آسیب زا در روند آموزش و یادگیری دانش آموزان وابستگی بالای دانش آموز در انجام تکالیف به پدر یا مادر است. کمک ها و دخالت های مستقیم و زیاد والدین در انجام تکالیف و وظایف دانش آموز باعث می شود کودک به شدت احساس وابستگی کرده و نتواند به خوبی از عهده وظایف خود برآید. این مساله باعث می شود در صورت قطع این کمک ها، دانش آموز وظایف خود را به موقع انجام نداده و یا در انجام آنها قصور و کوتاهی صورت گیرد.

❖ علل و عوامل آموزشی (مدرسه ای)

مدرسه به عنوان مهمترین نهاد آموزشی و اصلی ترین جایگاه تعلیم و تربیت از اهمیت خاص و بالایی برخوردار می باشد.

علل و عوامل آموزشی را می توان به دسته های زیر تقسیم کرد:

- فضا و امکانات آموزشی (مدرسه)
- معلم
- محتوای آموزشی

۱- فضا و امکانات آموزشی (مدرسه)

فضای آموزشی بایستی از استاندارد های لازم مانند وسعت کافی، نور آفتاب، دور بودن از آلودگی های صوتی و محیطی، شادابی و زیبایی، میز و نیمکت و ملزومات کافی، فضاهای مناسب برای ورزش و فعالیت های تفریحی برخوردار باشد در غیر این صورت دانش آموز میل و رغبتی برای حضور در مدرسه نخواهد داشت و نداشتن علاقه و انگیزه کافی برای حضور در مدرسه می تواند منجر به افت یا ترک تحصیل گردد.

۲- معلم

معلم به عنوان یکی از مهمترین افرادی که مستقیماً مسئولیت تعلیم و آموزش دانش آموزان را به عهده دارد، از ویژگی های ظاهری، شخصیتی و مهارت و تخصص بالا برخوردار است.

یک معلم موثر بایستی از نظر ظاهری، نظافت شخصی، نوع پوشش و از نظر رفتاری از سلامت روان کامل برخوردار باشد. ظاهر بهم ریخته معلم، رعایت نکردن بهداشت فردی، پوشش نامناسب می تواند باعث فاصله گرفتن دانش آموز از معلم شده و در نهایت باعث مدرسه گریزی و افت تحصیلی گردد.

معلمینی که از سلامت روان کامل برخوردار نباشند، بد اخلاق و پرخاشگر باشند، از تنبیه بدنی یا کلامی استفاده کنند، ضعف شخصیتی داشته باشند، سخت گیرد یا بیش از اندازه آسان گیر باشند باعث دوری و عدم ارتباط مناسب شده و دانش آموز را از مدرسه دلزده خواهد کرد. توانایی معلم در برقراری ارتباط درست و موثر بخصوص در زمینه عاطفی عامل بسیار تاثیر گذاری در جذب دانش آموز و بالا بردن میزان علاقه مندی وی به ادامه تحصیل خواهد داشت.

مهارت و تخصص لازم و کافی در آموزش، آشنایی با اهداف دوره، آشنایی با اهداف کتب درسی، خلاقیت و نوآوری در تدریس، استفاده درست از شیوه های تدریس از جمله عوامل تاثیر گذار در جذب دانش آموز بوده و فقدان هر یک موجب ضعف آموزشی و نهایتاً دلزدگی و مدرسه گریزی خواهد شد.

۳- محتوای آموزشی (کتب درسی و ابزار های مناسب آموزشی)

متأسفانه در کشور ما (ایران) محتوای آموزشی بصورت متمرکز و از طریق وزارت خانه تهیه، تدوین و ارسال می گردد و سطح فرهنگ و موقعیت های جغرافیایی در این مورد در نظر گرفته نمی شود. با این وجود یک معلم توانمند می تواند با توجه به شرایط مدرسه، کلاس و دانش آموزان خود، با استفاده از ابزار های کمک آموزشی بخصوص استفاده از فناوری رایانه در این مثر ثمر باشد و معضلات ناشی از آن را حل کند. معلم در کنار کتب درسی می تواند از ابزار های مناسبی چون رایانه، فیلم، کتب داستانی ، وسایل آزمایشگاهی و ... برای ایجاد فضای جذاب آموزشی استفاده نماید. این ابزار می تواند از ساده ترین ابزار آموزشی تا پیچیده ترین آنها یعنی رایانه و وسایل صوتی و تصویری انتخاب شود .

❖ اهداف آموزشی و پرورشی

آشنایی با اهداف آموزشی و پرورشی در هر دوره از اهمیت بالایی در نظام تعلیم و تربیت برخوردار است. در تعریف افت تحصیلی به دو نوع افت کمی و کیفی بایستی توجه کرد. افت تحصیلی فقط مربوط به دانش آموزان ضعیف نمی شود بلکه دانش آموزان قوی تر که به تدریج و نامحسوس دچار این مساله می گردند نیز بایستی مورد توجه قرار بگیرند، رسیدن به هر یک از اهداف آموزشی یا پرورشی افت تحصیلی محسوب کی گردد. منظور از افت تحصیلی در زمینه پرورشی نرسیدن دانش آموز به اهداف پرورشی هر دوره است. اینکه دانش آموزی از نظر اخلاقی ، مذهبی، اجتماعی، سیاسی رشد نکرده و در مهارتهای زندگی و اجتماعی دچار نقصان و کمبود است نشانه افت تحصیلی در زمینه پرورشی تلقی خواهد شد.

❖ راهکار های مقابله و درمان افت تحصیلی

با نگاهی ساده و گذرا به علل و عوامل موثر در ایجاد افت تحصیلی می توان پی برد که ریشه تمام مشکلات مربوط به افت تحصیلی، عدم آگاهی معلمان، مسئولین مدارس و خانواده ها در شناخت عوامل ذکر شده می باشد. لذا بایستی در این زمینه آموزش های لازم به معلم، مسئولین مدارس و خانواده ها داده شود تا بتوانن به شیوه علمی و درست حل مساله نمایند.

❖ راهکار های مقابله با عوامل فردی موثر بر افت تحصیلی دانش آموزان

نداشتن اعتماد به نفس : استفاده از کلمات دلگرم کننده، تشویق های به موقع و کافی، به وجود آوردن احساس پذیرش و دوست داشتن، کمک به فرزندان برای تعیین اهداف زندگی و آموزشی، سختگیری کمتر، ورزش، دادن حس استقلال

ضعف در مهارتهای مطالعه درست: آموزش صحیح مطالعه، تهیه امکانات مناسب برای مطالعه، و استفاده از زمان مناسب برای مطالعه

بی انگیزگی: پیدا کردن عوامل موثر در بی انگیزگی مانند ترس، اضطراب، پایین بودن اعتماد به نفس و همراه بودن با دانش آموز، داشتن یک سیستم پاداش ، ایجاد فضای دوستانه و مثبت، توجه به حالات و حوی دانش آموز

نداشتن هدف: به وجود آوردن احساس نیاز، داشتن برنامه ریزی، به وجود آوردن چشم انداز مثبت و ترسیم یک آینده زیبا

مشکلات جسمانی: برای برطرف کردن مشکلات جسمانی وظیفه معلم اطلاع رسانی به کارشناس بهداشت مدرسه و نیز والدین دانش آموز می باشد.

بهره هوشی یا هوشبری IQ: برنامه ریزی مناسب برای کودکان با بهره هوشی متفاوت و ارزیابی هر دانش آموز با توجه به توانایی های هوشی و سطح یادگیری همان دانش آموز، استفاده از شیوه های تدریس مناسب هر دانش آموز

سلامت روانی و افسردگی: در این مورد پس از بررسی اولیه نیاز است که دانش آموز به مشاور یا روانشناس ارجاع داده شده و از هرگونه قضاوت در مورد وی خودداری گردد. پخلق و خو: احترام به شخصیت دانش آموز، بررسی علل و عوامل بد خلقی و ناسازگاری و روابط عاطفی مثبت با دانش آموز در کنترل خلق و خوی دانش آموزان موثر است.

نداشتن مدیریت زمان: دانش آموزانی که در لحظه آخر اقدام به انجام تکالیف خود می کنند عملکرد خوبی در مدرسه نخواهند داشت. والدین و معلمان می توانند با مطالعه مقالاتی در زمینه چگونگی آموزش مدیریت زمان به کودکان به آنها کمک کنند.

عدم استقلال فردی: باید به دانش آموزان فرصت و زمان کافی حل برای حل مساله و انجام تکالیف داده شود. چنانچه والدین به علت کم طاقی این فرصت را به دانش آموز نداده و خود اقدام به انجام کارهای وی نماید کودک وابسته شده و توانایی لازم برای انجام کارهای خود را نخواهد داشت. این کودکان در نبود والدین در مدرسه دچار مشکل خواهند شد.

وقت گذرانی بیش از حد با کامپیوتر و گوشی:

در دوران کرونا، استفاده از گوشی و لب تاپ و امثال آن به ناچار مورد پذیرش خانواده و مدرسه قرار گرفت، اما استفاده بی رویه و بی حد از این ابزار نه تنها باعث خستگی و درگیری دانش آموز در درس خواندن گردید بلکه حتی گاهی زندگی روزمره وی را تحت تاثیر قرارداد، لذه برنامه ریزی زمانی والدین و محدودیت استفاده از این ابزارها می تواند کمک بزرگی در جهت حل مساله مربوط به خستگی جسمانی و روانی دانش آموز نماید.

✓ راهکارهای مربوط به عوامل موثر خانوادگی در افت تحصیلی

در این مورد بعضی از عوامل را می توان به راحتی حل کرد اما عواملی مانند اعتساد، طلاق، بیماری های روانی باید توسط متخصص مورد بررسی و درمان قرار گیرد. عوامل مانند بیسوادی والدین، قابل درمان است. والدین می توانند با مراجعه به نهاد های متولی این مشکل را حل نمایند.

در ارتباط با سبک های مناسب فرزند پروری نیز مدارس می توانند با برپایی کلاسها و دوره های آموزش خانواده این مشکل را حل نمایند. مشکلات فرهنگی نیز تا حدودی با کمک مدرسه قابل بررسی است و می توان با کمک کارشناسان تعلیم و تربیت این مساله را حل کرد.

به نظر می رسد نقش ارگان ها و نهاد های حمایتی در حل مشکلاتی مثل اعتیاد، فقر، تنش در بین پدر و مادر بسیار حائز اهمیت می باشد.

✓ راهکارهای مربوط به عوامل آموزشی مدرسه

مدرسه با ایجاد فضای شاد و پر نشاط، ایجاد روابط مناسب بین همسالان، آموزش دائمی معلمان در حیطه آموزشی و پرورشی و مسائل روانشناسی کودک، استفاده از شیوه های مناسب یادگیری، فراهم آوردن امکانات بروز و مناسب برای آموزش، استفاده از برنامه های غیر دولتی مانند فعالیت های مغزی و ورزشی.

زمینه حضور فعال و لذت بخش را در دانش آموزان فراهم آورد. آموزش مهارت برخورد مناسب برای معلمان و عوامل اداری و اجرایی و خودداری از رفتارهای سخت گیرانه و تحقیر آمیز برای معلمان و کارکنان بایستی در راس آموزش معلمان و کارکنان قرار گیرد در این زمینه آموزش معلمان از طریق موسسات رسمی به صورت دائم، کمک بسیار زیادی به حل مساله تحصیلی خواهد کرد.

✓ اهمیت جامعه در افت تحصیلی

رفع مشکلات اقتصادی مردم و خانواده ها می تواند بسیاری از مشکلات مربوط به تعارضات و تنش ها و اعتراضات خانوادگی را حل کند. امنیت اخلاقی، سیاسی، اجتماعی تاثیر بسیار زیادی بر روند آموزش معلمان و یادگیری کودکان خواهد داشت. بررسی و رفع عواملی مانند اعتیاد و آسیب های اجتماعی و فرهنگی و نیز تلاش و خرد جمعی برای حل این معضلات می تواند تاثیر فراوانی بر کاهش افت تحصیلی، ترک تحصیل و یا تکرار دوره داشته باشد.

جامعه ای در سلامت کامل خواهد بود که کودکان آن جامعه که سازندگان فردای آن هستند با آرامش و امنیت و فراغ بال در راه یادگیری قدم بردارند و رشد نمایند. مقابله با افت تحصیلی دانش آموزان وظیفه تک تک افراد جامعه است و قطعاً با کمک تمام ارگانها، نهادها و قشرهای مختلف مردم این مساله قبل حل است.

